

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ SANCILARI

Abdullah TAŞKESEN, Araştırma, Ankara, 2011, 288 s.

Hanife BİLGİN

2011 tarihinde Araştırma yayınları tarafından yayınlanan *Türkiye'de Demokrasi Sancıları* isimli eser, giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Eser, ülkemizde son derece tartışmalı iki konu olan demokrasi, resmi ideoloji ve tek tipleşme politikası üzerinde durmaktadır. Yazar, eserin ön sözünde demokratik yaşamın önünde engel olduğunu düşündüğü iki konuya yer vererek çalışmasına başlamaktadır. Ona göre; (1) Cumhuriyetin kuruluşundan sonra devletin ideolojik kimliğe bürünmesi, hayata geçirmeye çalıştığı yenilik ve reform uygulamalarını toplumun değer ve beklentileri yerine, kurucu elitistlerin oluşturduğu paradigmanın mutlak doğru ve tartışılmaz hükümleri olarak dayatma seçeneği, (2) Militarist zihniyetin demokratik, aydın ve entelektüel ortamın oluşumunu engelleyen totaliter uygulamaları demokratik yaşamın önünde engel olmuştur.

Eserin *giriş* kısmında yazar; demokrasi, insan hakları, aydın, demokratik toplum, evrensel hukuk kavramları ekseninde toplum analizi yapmaktadır. Yazara göre demokrasi ve insan hakları kavramları günümüz toplumlarının hemen her kademesinde ya yaşam biçimi ya da insan onurunun oluşumu bağlamında genel kabul görmüş değerler bütünü ve hayat felsefesi olarak zikredilebilen kavramlardır. Yine yazara göre aydın insan ve bilim adamları bir ülkenin geleceğinin teminatıdır. Onların saygınlık derecesi ülke saygınlığının göstergesidir. Aydın ya da bilim adamı şartlar ne olursa olsun olayları rasyonel olarak değerlendirmeye tabi tutarlar. Ayrıca yazar, eserin girişinde demokratik toplumlarda yargının her türlü baskıdan uzak, tarafsız ve adil olma zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Ona göre toplumları demokratik bir zeminde eğitmek ve sosyalleştirmek sadece bireysel anlamda gerçekleştirilecek bir olay olmayıp çok yönlü bir sorundur. Her şeyden önce demokratik toplumlarda demokrasi ve insan haklarının hukuki, iktisadi, sosyal boyutunun yanında sosyal boyutunun da göz ardı edilmemesi gerekir. Çünkü demokrasinin gerçekleşmesi, onun bütün unsurlarının gerçekleşmesine bağlıdır. Unsurların eksik olması demokrasi kültürünü zedeler. Örneğin, demokrasi ve insan kültürünün tam olarak yerleşmediği toplumlarda saygınlığın ve popülerliğin ölçüsü, çoğu zaman seçkinin gücün kudret, statü ve kapitaline göre belirlenir.

Yazar, eserin *birinci bölümünde* demokrasinin ne olduğunu ve neden gerekli olduğunu irdelemektedir. “Demokrasi nedir? Neden Demokrasi?” başlığı altında yazar “Avrupalı Bazı Düşünürlerin Demokrasiye Katkıları”, “Türklerde Demokratikleşme Süreci”, “Demokrasi Kültürü”, “Demokrasinin Temel Unsurları” ve “Demokrasiye Zedeleyen Nedenler” gibi bir çok başlık üzerinde durmaktadır. Yazar, demokrasinin “halkın kendi kendini yönetmesidir” şeklinde tanımının yapıldığını ancak herkesin üzerinde uzlaştığı demokrasinin tam bir tanımının olmadığı ifade ederek, birbirinden farklı bazı demokrasi tanımlarına yer vermektedir. Yazara göre demokrasinin tam bir tanımın yapılması ve gerçekleşmesi için şu şartların bulunması gerekir: a) Halkın geniş çapta katılması, b) Farklı düşüncelerin serbestçe ifade edilmesine ve düşüncelerin örgütlenebilmesine imkan tanınması, c) Çoğunluğun kararlarına toplumun uyması ve bunun yanında azınlık haklarının korunması, d) Temel hak ve özgürlüklerin güven altında bulundurulması.

Yazar, demokrasinin gerçekleşmesinin şartlarının yanı sıra, demokratik olmayan toplumlarda bunun niteliklerine de dikkat çekmektedir. Ona göre demokratik olmayan toplumlarda üç temel nitelik bulunur: a) Genellikle bir kişinin yönettiği tek parti; yaygın ve çok sayıda gizli polis, b) Totaliter hareketin gerçekleştirmeye kararlı olduğu ideal toplumu ortaya koyan bir ideoloji, c) Yönetimin, kitle iletişim araçlarıyla sosyal ve ekonomik örgütlerin tümüne veya çoğuna nüfuz etmiş ve onları denetim altına almış olması. Yazar, yukarıdaki niteliklere yer verdikten sonra demokrasinin gerekliliğini 13 madde halinde ortaya koymanın yanı sıra Montesquieu, Alexis de Tocqueville, Max Weber, J. J. Rousseau, Karl Max gibi düşünürlerin demokrasiye düşünsel katkılarına da yer vermektedir.

Türkiye’de demokratikleşme sürecinin kolay olmadığına dikkat çeken yazar, Osmanlıda demokrasinin olmadığını Şerif Mardin’in ifadeleriyle dile getirmektedir. Ayrıca konunun daha iyi anlaşılması için Tanzimat Fermanı’na yer vermekte ve buna dair bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Yazar, demokrasi kültürü üzerinde durduktan sonra, demokrasinin temel unsurlarını “siyasal özgürlük, hukuk devleti, iktidarın güç ve yetkilerinin sınırlandırılması, kuvvet ayrılığı, şeffaflık, laiklik, demokrasi kültürü, sivil toplum” şeklinde sıralamaktadır. Demokrasiye zedeleyen unsurları ise “eğitimsizlik ve siyasal bilgisizlik, siyasilerin erdemlilik ruhundan mahrum olmaları, patrimonyal düşünce ruhundan kurtulamama, neopotist düşüncenin yaygın oluşu, toplumda ve siyasal anlayışta muhalefet kültürü ve ruhunun olgunlaşmaması, yönetim şeklinin adına demokratik deyip uygulamaların anti demokratik yapı arz etmesi, ...” şeklinde 12 madde halinde ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır.

Yazar, Türkiye'de demokrasi ve insan hakları sorununu demokrasi türlerine yer vererek açıklamaya çalışmaktadır. Demokrasi sorununun eski bir sorun olduğuna dikkat çeken yazar, Türkiye için cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası demokrasi ayrımının yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre Türk toplumu duygusal bir toplumdur ve duygusal toplumlarda demokrasi kültürünün yerleşmesi zordur. Ayrıca yazar, "vatan haini, satılmış, döneke, karaktersiz, liboş, komünist, faşist, dinci" gibi ifadelerin demokrasi kültüründen yoksun olan toplumlarda çok kullanıldığını ifade etmektedir. Ona göre toplumda "hakkı savunma" ile "fikri savunma" birbirine karıştırılmaktadır.

İkinci bölümde yazar, resmi ideoloji ve tek tipleştirme politikası ana başlığı altında "Dersim Katliamı", "27 Mayıs Askeri Darbesi", "12 Eylül Askeri Darbesi" "Faili Meçhuller", "33 Olayları ve Karakol Baskınları", "Sivas Katliamı" gibi başlıklar üzerinde durmaktadır. Cumhuriyet sonrası resmi ideolojinin pek çok yanlısının olduğunu ifade eden yazar, bunların en önemlisinin "homojenleştirme projesi" olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre heterojen bir yapıya sahip olan bir toplum tek tipleştirmeye kalkışıldığında, sosyal sorunların yaşanması kaçınılmaz olur. Ona göre Dersim olayı sosyolojik olarak, Türkiye'de yaşanan diğer olaylardan farklıdır. Dersim olayı Türkiye'de Alevi-Sünni sorununun ilk adımlarının atılmasına neden olmuştur. Alevi vatandaşlar, toplumsal hayatta ötekileştirilmiş, alevi olduklarını saklama ihtiyacı hissederek, çoğu zaman alevi olduklarını korkar ve utanır hale gelmişlerdir.

Ayrıca yazar, bu bölümde 27 Mayıs Askeri Darbesi, 12 Eylül Askeri Darbesi, Faili meçhuller, Mustafa Muğlalı olayı, 33 Erin Şehit edilmesi ve Madımak olayının Türkiye'de demokrasinin zedelenmesine sebep olduğuna dikkat çekmektedir. Ona göre bu olaylarda ve bu olaylar gibi başka olaylarda ciddi ihmaller olmuştur. Bu ihmaller de toplumda derin travmalara sebep olmuştur. Yine bu olaylar üzerinde yeterince durulmamış ve incelenmemiştir.

Eserin *sonuç* kısmında, yazar eserin genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra vardığı sonuçları maddeler halinde sıralamaktadır. Yazar, bu kısımda özellikle 1993 yılına dikkat çekmekte ve bu yıl gerçekleşen dokuz olayı sırayla zikretmektedir. Ayrıca yazar, Türkiye'nin çağdaş, medeni dünyada ve bölgesinde sözü dinlenebilir, demokratik kurumlarıyla barışık, medeni ülkeler arasında yerini alabilmesi için aydınlanması gereken bazı olaylara da dikkat çekmektedir. Yazar, esrinin sonuna eserin içinde değindiği olaylarla ilgili bir çok belge de eklemektedir.

Sonuç olarak eserde, Türkiye’de demokrasinin gerekli ve zorunlu olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca eserde Türkiye’nin demokrasi sancuları olarak nitelenebilecek cumhuriyetten bu yana gerçekleşmiş bazı olaylar üzerinde durulmakta, bunların sosyolojik tahlilleri yapılmaktadır. Eserin, Türkiye’nin demokrasi serencamını merak edenlerin ve sosyoloji, ayrıca yakın tarih meraklılarının ilgiyle okuyacakları bir kitap olduğu kanaatindeyiz.